

מאיר רקוץ': אחרת, ללא שינוי

קורות העבר, עננת העתיד

מאת: יאיר ברק

המחלה היא הצד החשוך של החיים, האזרחות המעיקה יותר. כל הנבראים מחזיקים באזרחות כפולה – בממלכת הבריאים ובממלכת החולים. אף על פי שכולנו מעדיפים להשתמש בדרכון הטוב, במוקדם או במאוחר חייב כל אחד מאתנו – לפחות לזמן כלשהו – להזדהות כאזרח של המקום האחר ההוא.¹

קורות העבר History

בשנים האחרונות מאיר רקוץ' מתהלך כשבכיסו דרכון של "המקום האחר ההוא", הרצוי פחות. מחלתו נוכחת בעבודתו באופנים מגוונים; תהליכים רפואיים, צלקות גוף וטיפול תרופתי הוצגו במישרין בתערוכותיו הקודמות, **תהליך תופס-מקום** *Space-occupying Lesion* ותערוכת *Morbidity & Mortality Report*, ומוצגים בדרכים מטפוריות ומרומזות בתערוכה הנוכחית.

בלבה הפועם של התערוכה שלושה מרחבי זמן: הזמן הפרה-היסטורי – הנוכח בדימויים הגיאולוגיים, בסלעי הענק בני מיליוני השנים; הזמן הביולוגי – הוא זמן חייו של האמן ועיסוקו בזמן השאול – שקצוב עבור כל בני אנוש, שעשוי לאיים בטווח הקצר יותר בשל עננת המחלה; והזמן האחרון והחמקמק ביותר בתערוכה – הוא משך החשיפה, הזמן שקוצב הצילום, וליתר דיוק, תריס המצלמה. זה זמן ללא משך, הרף עין, שבריר של רגע אשר מקבע את עצמו בתוך הנצח.

אחרת, ללא שינוי Otherwise, No Change

שינוי הוא הופעתו החדה ביותר של הזמן החולף. מה שאינו משתנה – הזמן לא ניכר בו. רקוץ' עוקב אחר השתנות קו האופק ובפרט אחר תנודותיו של מצוף אקראי. הוא מצלם אותו בעקביות, שעה אחר שעה, יום אחר יום, כמו מלווה אותו ממרחק אך בהתמדה ובמסירות. כמו קלוד מונה המצייר בעקביות את ערימת השחת או את קתדרלת רואן,² הוא מניח לאור ולמזג האוויר לקבוע את תנאי הראות ואת מנעד הגוונים.

רקוץ' מצלם את המסלע הוולקני שהתהווה לפני מיליוני שנים בתהליך ארוך עד לרגע החד של השינוי. התפרצות געשית שינתה באחת את צורתו ואת דחיסותו לעולמי-עד.

¹ סוזן סונטאג, **המחלה כמטאפורה**, תרגום: יהודה לנדא, תל אביב: עם עובד, 1980.
² ב-1890 החל קלוד מונה לצייר סדרות המתארות אובייקט זהה במצבים שונים של תאורה, ביניהם בתי הפרלמנט, קתדרלת רואן ועצי הצפצפה.

Uneven Orientation | כיוון לא אחיד

בסדרה אחרת רקוץ' מוסיף ועוקב אחר תצורות האפר הוולקני המוטח אל חלל האוויר למול המצלמה, פעם אל מול הים ופעם אחרת כשברקע חזית מבנה אפור. בכל השלכה נוצר כתם שונה, סיגולרי, חד-פעמי. נהוג לטעון שלא ניתן לצלם את אותו התצלום פעמיים, לא כל שכן, תצלום שבו תנועה. הסדרה הזאת דוחקת את הטענה הזאת אל הקצה. חוסר האחידות של ההכתמה הגעשית מחדד את תחושת האקראיות ואת ההתפשטות הבלתי נשלטת. ככלל, עבודותיו של רקוץ' נעות בתווך שבין המוחזק והנשלט ובין האקראי והריבון.

Further Investigation | חקירה נוספת

המבט של האמן עקבי ושיטתי, אך הוא תר אחר החולף והארעי. חקירות של תצורה ומבנים, השתהות ממושכת ובחינה של האפשרויות השונות שמאפשרת המצלמה ומאפשר המבט. אין לפנינו תצלום אחד שמעמדו יחידאי, לא נמצא כאן התצלום בה"א הידיעה. זו שלילה מן היסוד של היתכנותו של רגע צילומי מכריע. הדימויים שרקוץ' מייצר הם תחביר של רגעים שאינם מכריעים, חסרי היררכיה. סך כל הרגעים כולם. לדוגמה, הביטוי על החבל הנע ונד ברוח: שלישיית תצלומים דומים המתארים שינויי מינורי. כמו בחינה מדוקדקת של שינוי קליני, ההשוואה עוסקת בדקויות.

Almost All | כמעט כל

כל הדימויים המוצגים בתערוכה צולמו בפרויקט שהות אמן באיסלנד – ארץ הטבע הפראי, מעיינות החום והקור והנופים הגעשיים. כמעט כל התצלומים בתערוכה צולמו בקרבת הים. רקוץ' אינו מצלם את איסלנד, הוא אינו מצלם נוף, הוא אינו מצלם ים. הוא יוצר נראות להלך רוחו, לשבריריות ולמנעד הקיומי שבין הנצחי לרגעי. מבטו מפויס, שפתו אינה אקספרסיבית (כפי שהיה אפשר לצפות), ויותר מכול – הוא מצוי במצב של התבוננות. התבוננות מעמיקה, אך שקטה. התבוננות אל החוץ – כאילו היה פנים.

New findings | ממצאים חדשים

הטקסטים המוצגים לצד התצלומים בתערוכה הם פרגמנטים מפענוח של בדיקות CT. פענוח הוא מחוזה פרשנית, קריאה סובייקטיבית (ככל שהמדע יכול להציע סובייקטיביות). אפשר לחשוב על הדימויים של רקוץ' כפענוחים חזותיים, ועל המונחים הרפואיים כפענוחים מילוליים.

בנוגע להדמיות רפואיות (ולשדה הרפואי ככלל) ישנו מינוח מקצועי. הוא זר למטופל, ובמידה רבה אמור להיות כזה. הוא נוטה להרחיק את המטפל מן המטופל, ליצור מחיצה דיסציפלינרית בין זה שידוע לזה שידוע פחות. בתוך הגרמטלוגיה של הרפואה ובנבכי התיאורים הלקוניים, בגוני שחור-אפור-לבן, ישנם רכיבי שפה פואטיים. בהתקיימם מחוץ לאבחנה השלמה, מחוץ לטווח המסמך הרפואי, הרחק מן הממצאים – הם

מתפקדים כמטפורות מופלאות – עשירות בדימויים, מעניקות צליל לאבחנה היבשה, להגדרה מחדש של הזמן.

התרשמות - Impression

ההתרשמות הרפואית היא מבט-על על מצב המטופל, על אוסף הממצאים, לפני הצלילה אל הפרטים, שמקצתם יפגמו בהתרשמות ואף יסתרו אותה.

האימפרסיוניזם הצרפתי הושפע עמוקות מהתפתחותו של הצילום באמצע המאה ה-19. אחד המאפיינים הבולטים במהפכה שחוללו האימפרסיוניסטים היה יציאתו של הצייר אל הנוף, אל מחוץ לסטודיו. הם ציירו את אשר ראו, אך זה לא היה שעתוק ריאליסטי אלא דימוי התרשמותי, שבמרכזו חוויית האור והצבע. רקוץ' מאמץ את הגישה האימפרסיוניסטית לאו דווקא כשפה חזותית, אלא כתפיסה רעיונית וכחווייה רוחנית, ומזמין את הצופה להעמיק, לפרק את ההתרשמות למרכיביה ולחברם מחדש.